

FACTORI CARE AU FAVORIZAT DEZVOLTAREA ECONOMIEI VERZI

Drd. Gabriela Aurelia ANTONESCU¹, Drd. Sorin Petrică ANGHELUȚĂ²

Abstract

Green economy is a concept launched at the Rio+20 summit, although it was previously explored as a model for fostering the change of economic processes toward sustainability. This shift in focus is meant to mirror the emphasis that should be given to accelerate the development of economic sectors that have a positive environmental impact. A closer look on the factors that influence the development of green economy reveals that a great role to play in this direction had the global economic crisis. This raises many questions, since green economy appears as a “there is no alternative” type solution.

Keywords: sustainable development, environment, green economy, economic crisis

Coduri JEL: Q56

1. INTRODUCERE

Protecția mediului ambiant constituie una din preocupările actuale ale societăților moderne. Societatea umană de astăzi seamănă tot mai puțin cu cea de dinainte, chiar la un interval de numai 100 de ani. În ultima sută de ani, populația lumii s-a triplat, economia mondială a crescut de 20 de ori, consumul de combustibil fosil de 30 de ori, iar producția industrială de 50 de ori. Aceste schimbări au adus însă cu ele și efecte nedorite. Dimensiunile definitorii ale existenței umane au fost și vor fi, fără îndoială, acelea de a fi și de a avea, a trăi din ce în ce mai bine și mai mult prin transformarea naturii, a mediului în general. Omul, inclusiv în ipostaza sa socială, nu există decât în/și raportare la natură, constituind cu aceasta un tot indestructibil (Rojanschi și colab., 2004).

Apariția unor riscuri ecologice majore care amenință ansamblul planetei - despădurire masivă, “efectul de seră”, alterarea stratului de ozon, pericolul accidentelor nucleare etc. – ne obligă să ne gândim că modelul nostru de creștere nu ar fi prea “durabil” și s-ar impune urgent unul pentru toată lumea.

“Cuvântul durabil (de susținere) are rădăcini în limba latină, sustento sau sustentare însemnând “a stăvili/reține” sau “a sprijini de jos”. O comunitate trebuie să fie sprijinită de jos-de către locuitorii actuali și viitori. Unele locuri, prin combinarea specifică a caracteristicilor fizice, culturale și poate spirituale, inspiră oamenii să aibă grijă de comunitatea lor. Acestea sunt locurile în care durabilitatea are cele mai mari șanse de existență (menținere)” (Muscoe, 1995).

Cel care a utilizat pentru prima dată expresia de “dezvoltare durabilă” a fost premierul Norvegiei, Gro Harlem Brundtland, în anul 1987. Acesta avea funcția de președinte al Comisiei Mondiale de Mediu și Dezvoltare și a prezentat raportul “Viitorul nostru comun”, în care definea dezvoltarea durabilă ca fiind “dezvoltarea care corespunde necesităților prezentului, fără a compromite posibilitatea generațiilor viitoare de a-și satisface propriile necesități” (Rojanschi și colab., 2006).

¹Academia de Studii Economice din București, gabianto66@yahoo.com

²Academia de Studii Economice din București, sorin.angheluta@gmail.com

Pe tema dezvoltării durabile au avut loc numeroase conferințe dintre acestea cele mai importante sunt: Conferința de la Rio de Janeiro (1992), Conferința de la Johannesburg (2002), iar ultima dintre aceste conferințe a avut loc la data de 20-22 iunie 2012 la Rio de Janeiro. Această din urmă conferință, numită, “Conferința Națiunilor Unite privind Dezvoltarea Durabilă (UNSCD)” s-a axat asupra următoarelor teme:

- Economia verde, în contextul dezvoltării durabile și al eradicării sărăciei;
- Cadrul instituțional pentru dezvoltare durabilă.

Prin asumarea sa oficială de către Conferința Națiunilor Unite privind dezvoltarea durabilă – 2012 (Rio+20), conceptul de economie verde devine succesul celui de dezvoltare durabilă, și convertește semnificațiile acestuia, transformându-l și reducându-l la o “premisă favorabilă pentru stimularea consumului prin stimularea investițiilor”.

Tranziția spre o economie “verde” este prezentată ca o soluție simultană pentru două probleme: protecția mediului și, în același timp, dezvoltare de noi activități, de creare de noi locuri de muncă, și în final, repunerea economiei pe calea creșterii durabile.

2. PRINCIPIILE ECONOMIEI VERZI

Economie verde este economia reală care încearcă să armonizeze, nevoile umane cu cele ale Pământului. Se bazează pe teoria "utilizării prin valoare", și nu pe "valoarea de schimb" sau bani. În acest context, se promovează consumul calitativ și nu cantitativ, în vederea regenerării ecosistemelor.

Economia verde funcționează pe baza a zece principii, care acoperă dimensiunile cheie ale acesteia (Nordhaus, 2007):

- Primează Valoarea & Calitatea: acesta este principiul fundamental al economiei verzi ca o economie serviciu, axată pe nevoile umane și ale mediului.
- Se bazează pe fluxuri naturale în care societatea să nu depășească limitele ecosistemului.
- Deșeurii = resurse alimentare: în natură nu există nici un deșeu, deoarece fiecare ieșire dintr-un proces este o intrare pentru un alt proces. Acest principiu presupune nu numai un grad ridicat de complementaritate de organizare, ci, de asemenea, că ieșirile și subprodusele sunt hrănitoare și suficient de netoxice pentru a fi hrană pentru ceva.
- Eleganța și multifuncționalitatea lanțurilor trofice complexe sunt implicate de principiile precedente și conduc la fragmentarea societății industriale. Alte expresii care încearcă să concentreze conținutul economiei verzi sunt: „economie cu vederea periferică”, „strategii de rezolvare a problemelor care dezvoltă mai multe victorii și efecte secundare pozitive din oricare un set de acțiuni”.
- „Ideal Scale / Scale Linked”: aceasta nu înseamnă pur și simplu „mic este frumos”, dar că orice activitate de regenerare are scara cea mai adecvată de funcționare.
- Diversitatea: într-o lume cu flux constant, sănătatea și stabilitatea par să depindă de diversitate. Acest lucru este valabil pentru toate nivelurile (diversitatea speciilor, ecosistemelor, de regiuni), precum și a organizării sociale, precum și ecologice.
- Încrederea în sine, auto-organizare, auto-design: sistemele complexe se bazează în mod necesar pe "ierarhii" ale inteligenței care se coordonează între ele. Aceste ierarhii sunt construite de jos în sus, și - în contrast cu ierarhiile sociale civilizației - nivelul de bază este cel mai important.
- Participarea și democrația directă: pentru a permite flexibilitate și capacitate de adaptare care este, o mulțime care participă și observă local. De asemenea, organizarea pe principii ecologice și noile tehnologii ale informației / comunicațiilor poate oferi mijloacele de participare mai profunde la deciziile care contează în societate.

- Creativitatea umană și dezvoltarea: resurse de producție și de inovare în asigurarea unei productivități ridicate necesită creativitate extraordinară. În economia verde, capitalul politic, social și ecologic, merg mână în mână.
- Rolul strategic al peisajului și al design-ului spațial în construirea mediului: cele mai mari câștiguri de eficiență pot fi realizate de multe ori printr-o rearanjare spațială simplă a componentelor sistemului.

3. ROLUL CRIZEI ECONOMICE GLOBALE ÎN EMERGENȚA ECONOMIEI VERZI

În explicarea conceptului de economie verde și a implicațiilor sale, se pornește de la faptul că după 2007-2008, asistăm la manifestarea cumulativă a cel puțin trei crize interdependente:

- o criză financiară, care s-a prelungit cu una economică, degenerată în recesiune, cu efecte masive și negative asupra forței de muncă;
- o criză socială, exprimată mai ales prin printr-o explozie a inechităților: la o extremă “efectul de bogăție” (venituri enorme și acumulări de averi incommensurabile pentru o minoritate), la cealaltă, o precaritate a condițiilor de viață pentru un număr din ce în ce mai mare de persoane;
- o criză ecologică, prin acutizarea fenomenelor globale și insuficiența acțiunilor de gestionare și soluționare a lor, a cărei interdependență de primele două este reală, dar parțială.

Componenta ecologică a crizei economico-financiare globale actuale are multiple explicații; creșterea post-2005 a prețului petrolului, a numeroase materii prime și produse agricole s-a datorat, în mare parte, speculației financiare, dar și faptului că aceasta a avut loc în contextul rarității resurselor naturale (raritatea cauzând apetitul speculativ), micșorarea suprafețelor arabile destinate plantelor agro-alimentare, eroziunea solului sub impactul productivismului, deșertificarea și reducerea resurselor de apă și manifestarea încălzirii globale, care a accentuat aceste tendințe. Se mai adaugă și ascensiunea bio-carburanților, care reduce suprafețele pentru culturile agricole destinate producției de alimente în beneficiul celor valorificate pentru combustibili, totul pe fondul crizei combustibililor fosili (petrol, cărbune, gaze naturale), dimensiune a crizei ecologice (Bran, 2013).

Dificultățile financiare ale gospodăriilor sărace și îndatorate s-au amplificat și sub influența unor asemenea evoluții – rarefierea obiectivă a resurselor și specularea asupra naturii – a devenit din ce în ce mai costisitor să te hrănești, să circuli cu mașina și să te adaptezi la schimbările climatice.

Ar fi apărut astfel și se manifestă prima criză socio-ecologică a capitalismului financiar și bursier, prima în care rarefierea resurselor și daunele ecologice au avut o influență însemnată asupra căderii generale, chiar dacă nu a fost cea mai importantă. Iar rolul factorilor ecologici devine tot mai semnificativ, din perspective creșterii presiunii umane asupra mediului și amplificării crizei combustibililor fosili.

Criza actuală, de natură sistemică, presupune, spre rezolvare, reorientări structurale ale producției și ale modului de viață. Ca soluție posibilă, “economia verde” nu ar presupune doar o redirecționare a producției spre procedee și produse mai ecologice, păstrând în (aproape) aceeași stare sistemul financiar, inechitățile, puterea acționarilor, funcționarea comerțului mondial și cultul creșterii asociat consumerismului; ea se declară o economie în serviciul unei societăți sustenabile pe toate planurile: ecologic, social, financiar și economic, dar și democratic (implicând o reformă a sistemului puterilor publice) (Duțu, 2012).

Ipoteza unei “creșteri verzi”, care să asigure compatibilitatea între obiectivele sustenabilității ecologice și menținerea creșterii economice pe termen lung este irealistă, având în vedere proporțiile actuale dintre cele două elemente definitorii ale ecuației.

Dacă teza abandonării creșterii întâmpină rezistențe majore, corecturi adecvate sunt indispensabile (ca, de exemplu, cele legate de schimbări climatice, precum cele exprimate în Raportul Stern – 2006). Din perspectiva producției, este vorba de înlocuirea logicii “din ce în ce mai multă cantitate” (creștere) cu cea a “mai multă calitate, durabilitate și sobrietate materială”; așadar, “fără creștere” înseamnă “fără creșterea cantităților de produse”, dar cu o creștere a calității și durabilității lor, prin intermediul inovațiilor tehnice, ecologice și sociale. Sunt metode care vizează integrarea variației de calitate în indicii prețurilor și, deci, în cuantificarea creșterii.

Putem avea dezvoltare economică durabilă, inovatoare și care creează locuri de muncă, fără o creștere a cantităților, pentru următoarele motive: mare parte a proceselor de producție “curate”, cele mai precaute față de natură, cele mai economice în privința energiei și materialelor, apei etc., cer un volum mai mare de muncă decât producțiile poluante și care supra-exploatează resursele naturale. Necesită deci mai multă muncă pentru a produce aceeași cantitate, dar de altă calitate.

Dacă, de exemplu, înlocuim în mod progresiv agricultura productivistă, sursă a daunelor – care nu sunt măsurate de PIB – asupra mediului și a sănătății, cu o agricultură biologică (sau agro-ecologică) modernă de proximitate, ar fii nevoie în mod efectiv de mai multă muncă și de valoare adăugată pentru a produce aceleași cantități de o calitate mai bună, cu ocrotirea mediului. La fel și pentru energiile regenerabile moderne pentru clădirile cu nivel slab de emisii, pentru comerțul de proximitate modern, pentru a dezvolta activități cheie ale durabilității precum reciclarea, repararea, poziționarea, izolarea locuințelor. Se poate deci, în numeroase sectoare, să se creeze locuri de muncă fără creștere cantitativă, și este deja cazul: comisia Stiglitz scrie că “în anumite țări și anumite sectoare, creșterea producției ține mai mult de ameliorarea bunurilor produse decât de creșterea cantității lor”.

Putem adăuga și ameliorarea calității serviciilor de bunăstare și de dezvoltare umană asociate drepturilor universale de (re)cucerit, în educație, sănătate justiție, servicii destinate copiilor, persoanelor în vârstă, persoanelor cu handicap... Se aplică astăzi o logică a performanței industriale și a reducerii costurilor care amenință calitatea individuală și colectivă a acestor servicii și afectează negativ ocuparea forței de muncă.

4. VIZIUNEA EUROPEANĂ ASUPRA ECONOMIEI VERZI

În concepția Uniunii Europene, la 20 de ani de la summitul de la Rio, lumea încă se confruntă cu două provocări legate între ele: satisfacerea aspirațiilor la o viață mai bună a unei populații mondiale, care ar urma să sporească cu peste o treime până în 2050, și atenuarea presiunilor asupra mediului care, dacă nu se ia nicio măsură, vor compromite capacitatea lumii de a răspunde acestor aspirații.

Pentru a face față acestor provocări, nu este necesară neapărat o încetinire a creșterii, cât promovare unei creșteri de tip bun. Anumite rațiuni imperioase obligă la regândirea fundamentală a modelului tradițional al progresului economic: revizuirea totală a unui sistem economic care încurajează utilizarea ineficientă a capitalului natural și a resurselor nu va fi suficientă pentru a induce schimbarea necesară. Avem nevoie de o economie care poate asigura creșterea și dezvoltarea, și în același timp să permit ameliorarea bunăstării umane, să ofere locuri de muncă decente, să reducă inegalitățile, să lupte împotriva sărăciei și să conserve capitalul natural de care depindem toți. Acest tip de economie, mai precis economia verde, constituie mijlocul eficient de a promova dezvoltare durabilă, de a eradică

sărăcia, cât și de a răspunde la noi provocări și a remedia lacunele existente în aplicarea acesteia.

Conform documentului, pentru a trece la o economie verde, este necesară conservarea activelor formate din resursele naturale cheie și din investițiile în acest domeniu. Acestea sunt esențiale pentru orice sistem economic, dar în special pentru cele ale țărilor în curs de dezvoltare, care au posibilitatea de a-și consolida economia prin gestiunea durabilă a capitalului natural. Tranziția spre economia verde presupune în aceeași măsură recurgerea la soluții slab producătoare de carbon și eficiente în privința utilizării resurselor, cât și intensificarea eforturilor în vederea promovării modalităților durabile de producție și consum. Toate aceste imperative necesită implementarea unor cadre de reglementare corespunzătoare, adoptarea unor măsuri incitative puternice în favoarea piețelor și inovațiilor, mobilizarea resurselor financiare și promovarea antreprenoriatului și participării sectorului privat. Implică de asemenea, valorizarea corectă a capitalului natural și, la nivel general, o revizuirea modelului în care se măsoară creșterea și progresul.

În viziunea UE, în cadrul unei economii verzi, numeroasele provocări pot deveni oportunități economice ce permit inversarea tendințelor ecologice negative, asigurând în același timp creșterea și noi locuri de muncă. De exemplu, instrumentele bazate pe piață, precum tranzacționarea cotelor de emisii, sunt nu numai mijloace eficiente din perspective costurilor de remediere a problemelor de mediu, dar și o sursă de investiții.

5. CONCLUZII

Economia verde presupune dezvoltarea cu precădere a anumit domenii de activitate prin respectarea unor principii în vederea asigurării premiselor pentru depășirea crizelor multiple care se manifestă la nivel global. Deși atributul „verde” indică o componentă ecologică importantă, în realitate, economia verde presupune schimbări care pleacă de la activități cu impact pozitiv asupra mediului, dar asigură și o creștere a disponibilității locurilor de muncă, precum și premise pentru reducerea decalajelor de dezvoltare, începând cu eradicarea sărăciei. Obiectivele propuse au fost generalizate cu ușurință, însă sunt numeroase aspecte controversate în ceea ce privește tranziția către economia verde.

6. REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. Bran, F., *Green economy – component of sustainable development*, Quality – Access to Success, 14(S3), pag.21-35, 2013.
2. Duțu, M., *Politici publice de mediu*, Editura Universul Juridic, București, 2012.
3. Muscoe, M., *A Sustainable Community Profile*, Places 9(3), 1995.
4. Nordhaus, T., Shellenberger, M., Mifflin, H., *Break through: from the death of environmentalism to the politics of possibility*, Green Economics Net, 2007.
5. Rojanschi, V., Bran, F., Grigore, F. *Elemente de Economie și Managementul Mediului*, Editura Economică, București, 2004.
6. Rojanschi, V., Bran, F., Grigore, F., Ioan, I. *Cuantificarea dezvoltării durabile*, Editura Economică, București, 2006.